

Utlåtande 2003:42 RIV (Dnr 322-584/2001)

Kulturmärkning av radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen

Motion av Dick Urban Vestbro (v) (2001:23)

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Motion 2001:23 av Dick Urban Vestbro (v) bifalles.
2. Stadsbyggnadsnämnden ges i uppdrag att prioritera planarbetet för införandet av skyddsbestämmelser för radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen.

Föredragande borgarrådet Erik Nilsson anför följande.

Bakgrund

Dick Urban Vestbro (v) föreslår i motion 2001:23, *bilaga*, att radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen kulturskyddas. Motionären menar att området är en unik skapelse i svenskt stadsbyggande. Området förvaltas nu av bostadsrättsföreningen och motionären menar att det finns risk att enskilda bostadsrättsinnehavare gör om- och tillbyggnader utan att ta hänsyn till den arkitektoniska och sociala helhetssyn som präglar området.

Remisser

Ärendet har remitterats till stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden, Skönhetsrådet och Skarpnäcks stadsdelsnämnd.

Stadsbyggnadsnämnden anser att Riksrådsvägen är ett av få erkänt skyddsvärda områden i södra Stockholm. Om förslaget skjuts på framtiden finns stor risk att området förändras och förvanskas. Stadsbyggnadsnämnden

risk att området förändras och förvanskas. Stadsbyggnadsnämnden har beslutat att uppdra åt stadsbyggnadskontoret att påbörja planarbetet för införande av skyddsbestämmelser.

Stadsmuseinämnden tillstyrker motionen om att införa ett kulturhistoriskt skydd vid Riksrådsvägen.

Skönhetsrådet anser att ett skydd av radhusområdet vid Riksrådsvägen genom Q-märkning i planen och upprättande av skyddsföreskrifter är mycket angeläget. Radhusarkitekturen, med ett tidstypiskt formspråk och materialval är idag ovanligt välbevarad eftersom husen varit hyresrätter. I och med omvandlingen till bostadsrätter finns ett annat hot mot de skyddsvärda byggnaderna och dess omgivning.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att det är av stor vikt att både byggnader och naturvärden vid Riksrådsvägen skyddas för framtiden och att radhusområdet därför bör kulturskyddas.

Mina synpunkter

Radhusområdet vid Riksrådsvägen är otvetydigt unikt. Bostadsrättsföreningen i området instämmer och de har förutom att de välkomnat inventeringen gjord av Stockholms Stadsmuseum, dessutom uppdragit åt Trädmästarna AB att genomföra en trädinventering i området. Inventeringarna har gett bostadsrättsföreningen ett bra kunskapsunderlag och de menar idag att bostadsområdet vid Riksrådsvägen har sådana kvaliteter både vad beträffar byggnader och naturvärden att det på något sätt bör kulturskyddas.

Efter att området ombildats till bostadsrättsförening har flera önskemål om förändringar framförts till föreningens styrelse från enskilda bostadsrättsinnehavare. Förfrågningar om ändringar av gårdsmiljö och uteplatser har också förts fram. Föreningens styrelse menar att förslagen är av sådan omfattning att de på sikt gradvis kan förändra områdets karaktär. Därför är det, anser både styrelsen och jag själv, angeläget att utarbeta råd om lämpliga ombyggnader och ta fram skyddsföreskrifter kring hur både gårdar och uteplatser förvaltas. En detaljplan för området med skyddsbestämmelser kan understödja och bistå bostadsrättsföreningens intentioner att bibehålla de kulturhistoriska värdena i området. Jag vill att stadsbyggnadsnämnden prioriterar arbetet med att ta fram detaljplan och skyddsbestämmelser för området och att detta görs i samråd med bostadsrättsföreningen Riksrådsvägen.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Särskilt uttalande gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) enligt följande.

Vi anser generellt att staden skall vara restriktiv vad gäller kulturmärkning. I fallet med radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen är dock bostadsrättsföreningen i området positiv till att området kulturmärks och vi ser ingen anledning att gå emot deras önskemål.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Motion 2001:23 av Dick Urban Vestbro (v) bifalles.
2. Stadsbyggnadsnämnden ges i uppdrag att prioritera planarbetet för införandet av skyddsbestämmelser för radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen.

Stockholm den 9 april 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Erik Nilsson

Anette Otteborn

Särskilt uttalande gjordes av *Kristina Axén Olin*, *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) med hänvisning till det särskilda uttalandet av (m) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Dick Urban Vestbro (v) föreslår i en motion att radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen kulturskyddas, *bilaga*.

REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden, Skönhetsrådet och Skarpnäcks stadsdelsnämnd.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade den 7 november 2002 enligt följande.

Stadsbyggnadsnämnden beslutade att uppdra åt stadsbyggnadskontoret att påbörja planarbete för införande av skyddsbestämmelser i enlighet med motionärens och stadsmuséets förslag för radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen, och att anföra följande. Att flera områden är i behov av skyddsbestämmelser är inget skäl att avslå denna motion eller att skjuta ett genomförande till obestämd framtid. Faktum är att Riksrådsvägen är ett av de få erkänt skyddsvärda områdena i södra Stockholm medan innerstaden och västerort har fått relativt många fastigheter och områden kulturklassade. Ytterligare ett skäl att ge prioritet åt detta område är att det är ett av de få som ritats av en kvinnlig arkitekt.

Medan motionen om kulturskydd behandlats av kommunen har relativt få initiativ tagits till tillbyggnader och fällning av träd i området. Om förslaget skulle skjutas på framtiden finns stor risk att området förändras och förvanskas så att poängen med kulturskydd försvagas och undanröjs. Stadsbyggnadskontoret tycks inte ha känt till att stadsmuséet har låtit göra en omfattande inventering av radhusområdet vid Riksrådsvägen. Det faktum att denna inventering är gjord innebär att en viktig del av planarbetet redan är genomfört. Även bostadsrättsföreningen i området har genomfört inventeringar av områdets värden, bl a genom att anlita arborister som undersökt vilka träd som är mest skyddsvärda. Även detta arbete kan underlätta planarbetet.

Särskilt uttalande gjordes av *Christer Wennerholm* (m), *Ulf Segander* (m), och *Anna-Lena Danebjer Nordström* (m) enligt följande.

Vi anser generellt att staden skall vara restriktiv vad gäller kulturnärkning. I fallet med radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen är dock bostadsrättsföreningen i

området positiv till att området kulturmärks och vi ser ingen anledning att ge emot deras önskemål.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande av den 21 oktober 2002 har i huvudsak följande lydelse.

Området vid Riksrådsvägen har unika kvaliteter. Området är utpekade som en värdefull kulturmiljö i Stockholms översiktsplan och omfattas därmed av plan- och bygglagens kapitel 3:12. Det innebär att byggnaderna inte får förvanskas. Översiktsplanen är endast rådgivande och det allmänna intresset att skydda kulturvärdena ska ställas mot det enskilda intresset hos bostadsrättshavaren vid en bygglovprövning. Att området är utpekade som värdefull kulturmiljö i översiktsplanen innebär därför endast ett visst skydd mot åtgärder som förvanskar byggnaderna.

Ett något starkare skydd vore att peka ut området i översiktsplanen som ett område av riksintresse för kulturminnesvärden. Riksantikvarieämbetet tar initiativ i denna fråga. Även i dessa områden görs en avvägning mellan allmänt och enskilt intresse, men här tas något större hänsyn till det allmänna intresset. Ett ännu starkare skydd vore att planlägga området med skyddsbestämmelser. Det behövs t ex planläggning med införande av bygglovplikt för trädfällning för att kunna bevara träd i området.

Stockholm har ett stort antal områden som i översiktsplanen är utpekade som kulturhistoriskt värdefulla. Några av dessa är också utpekade som riksintressen. Några få av dessa har planlagts med skyddsbestämmelser för bevarande av kulturhistoriska värden, t ex Gamla Stan, Södra Ängby och Enskedefältet. Resterande områden planläggs med skyddsbestämmelser när behovet blir särskilt påkallat och med hänsyn till kontorets resurser.

Det är behjärtansvärt att planlägga fler kulturhistoriskt värdefulla miljöer med skyddsbestämmelser men behovet av planläggning är just nu större inom andra områden, t ex Norra Ängby, som är ett område av riksintresse för kulturminnesvärden. Stadsmuseiförvaltningen anser att en byggnadsminnesförklaring kan vara möjlig. Stadsbyggnadskontoret har ingen erinran mot en sådan. Begäran om byggnadsminnesmärkesförklaring kan ställas av alla, t ex av bostadsrättsföreningen till länsstyrelsen.

Stadsmuseinämnden beslutade den 7 juni 2001 i enlighet med stadsmuseiförvaltningens förslag i tjänsteutlåtandet att tillstyrka motionen om att införa ett kulturhistoriskt skydd av radhusområdet vid Riksrådsvägen.

Stadsmuseiförvaltningens tjänsteutlåtande av den 18 maj 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Bakgrund

Området vid Riksrådsvägen, som utgörs av cirka 115 radhus, ritades av det schweiziska arkitektparet Léonie och C E Geisendorf 1953-56. De har även ritat stadsplanen, som visar upp ett helt nytt sätt att se på de privata, halvprivata och gemensamma ytorna. Radhuslängorna är väl anpassade till den kuperade terrängen med sina små bergknallar och grupperade i gröna gårdsbildningar längs den U-formade gatan. En riklig grönska och många tallar präglar området. Husen, som är källarlösa i 1½ våning, utgör en provkarta på för 50-talet tidstypiska och nya byggnadsmaterial; murade fasadpartier av putsad lättbetong, spritputs, tegelytor och prefabricerade väggar klädda med träutfackningar och eternitskivor. Planlösningarna har en öppen karaktär. Området som sådant kan ses som en tillämpning av den statliga sk Radhusutredningen, som förde fram radhuset som en alternativ och billig bostadsform för barnfamiljer. Det var just på 1950-talet som radhuset som hustyp verkligen slog igenom i Sverige.

Kulturhistoriskt värde

Radhusen vid Riksrådsvägen är ett av stadens bästa exempel på radhusbebyggelse. De är därtill en utomordentligt god representant för tidens modernistiska arkitektur och än så länge mycket väl bevarade. Merparten av ytterstadens radhusområden är ännu inte kulturhistoriskt klassificerade men förvaltningen anser att Riksrådsvägens radhus är av byggnadsminnesklass. Området är utpekad som en värdefull kulturmiljö i översiktsplanen och omfattas därmed av Plan- och bygglagens 3 kap.12 § men saknar i övrigt skydd. Stadsmuseiförvaltningen instämmer till fullo i motionärens förslag att radhusområdet vid Riksrådsvägen ges ett skydd för att för framtiden säkra bevarandet av dess stora kulturhistoriska och arkitektoniska värden. Staden bör sålunda införa skyddsbestämmelser i detaljplanen. Även en byggnadsminnesförklaring kan vara möjlig.

Skönhetsrådet beslutade den 14 juni 2001 enligt följande.

Som motionären anför är radhusområdet en unik skapelse i svenskt stadsbyggande. Rådet anmärkte i skrivelse med anledning av remitterat programsamråd för ny bebyggelse 1996 (SR dnr 96-136) att det välbevarade funktionalistiska radhusområdet måste visas den största respekt. Området, ritat av Leone och CE Geisendorf 1953-56, uppfördes i längor av radhus i två våningar som placerats mycket genomtänkt i terrängen med mindre individuella variationer i höjd- och sidled vilket samspelar med områdets topografi. Denna radhusarkitektur, med ett tidstypiskt formspråk och materialval, är idag ovanligt välbevarad eftersom radhusen varit hyresrätter. I

rad eftersom radhusen varit hyresrätter. I och med omvandlingen till bostadsrätter 2000 finns, som motionären påpekar, ett annat hot mot de skyddsvärda byggnaderna och dess omgivning. Skönhetsrådet instämmer sålunda med motionären i att ett skydd av radhusområdet vid Riksrådsvägen genom Q-märkning i planen och upprättande av skyddsföreskrifter är mycket angeläget.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade den 19 juni 2001 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande daterat 2001-06-14 som sitt yttrande över remissen på motion av Dick Urban Vestbro (v).

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande av den 14 juni 2001 har i huvudsak följande lydelse.

Radhusområdet vid Riksrådsvägen är unikt till sin utformning. Det är därför av stor vikt att både byggnader och naturvärden skyddas för framtiden. Förvaltningen delar Dick Urban Vestbros (v) uppfattning att området bör kulturskyddas.



KOMMUNFULLMÄKTIGE

Motioner

2001:23

**2001:23 Motion av Dick Urban Vestbro (v) om
kulturmärkning av radhusområdet vid
Riksrådsvägen i Bagarmossen**

Radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen är en unik skapelse i svenskt stadsbyggande. Det ritades av makarna Geisendorf och byggdes 1954-56. Området är en praktisk tillämpning av den s k Radhusutredningen, som genomfördes av Statens Nämnd för Byggnadsforskning. Syftet var att få fram konstruktionsmetoder och planlösningar som skulle göra radhusalternativet tillgängligt för låg- och medelinkomsttagare och samtidigt uppfylla viktiga funktionella krav. Som byggherre stod Hyreshus i Stockholm. Radhusen uppfördes som hyresradhus, vilket de förblivit fram till år 2000, då de omvandlats till bostadsrätt.

En faktor som bidrar till områdets goda kvalitet är att stadsplanen har en god balans mellan privat, halvprivat och gemensamt. Radhusen samlar sig kring gårdar med utrymme för de mindre barnens lek och för andra gemensamma aktiviteter. Gårdsformerna är utformade så att minsta möjliga intrång görs i naturmarken. Radhusen är förskjutna i förhållande till varandra i både höjd- och sidled så att variation och flexibilitet uppstår. Till skillnad från miljonprogrammets bostadsområden är varje hus noga studerat och anpassat till den existerande naturen. Därigenom kunde man även spara på grundläggningskostnaderna.

Radhusen vid Riksrådsvägen är unika också för att planlösningarna har maximalt god funktion på minsta möjliga yta i enlighet med de rön som gjordes inom bostadsforskningen. Dessa studier påverkade hur köksutrustningen utformades, hur rummen lokaliserades i förhållande till varandra, kontakten ute-inne, mängden ljus i bostaden. I jämförelse med

ute-inne, mängden ljus i bostaden. I jämförelse med tidigare funkisbostäder ansågs området i Bagarmossen ha högre funktionella och estetiska värden.

En nyhet vid byggandet av radhusen vid Riksrådsvägen var förtillverkning av väggelement och bjälklag, liksom extra god värmeisolering och individuell temperaturreglering i varje lägenhet. Köken försågs med större skafferier och kylskåp än normalt.

Sedan den 1 september 2000 förvaltas området av Bostadsrättsföreningen Riksrådsvägen. Risk finns nu att enskilda bostadsrättsinnehavare gör om- och tillbyggnader utan att ta hänsyn till den arkitektoniska och sociala helhetssyn som präglar området. Redan har enskilda tomtägare börjat fälla träd som av grannarna uppfattas som omistliga skönhetsvärden. Det är därför av vikt att inte bara byggnaderna kulturskyddas, utan även naturvärdena i området.

Med hänvisning till ovanstående föreslås fullmäktige besluta

att radhusområdet vid Riksrådsvägen i Bagarmossen kulturskyddas.

Stockholm den 23 april 2001

Dick Urban Vestbro